

HONORÁRIUMOK A MAGYAR IRODALOM HŐSKORÁBAN

Pontosan száz esztendővel ezelőtt már kialakult az írói tiszteletdíj nagysága. A kiadó rangosztályba sorozza az írókat. Az ismeretlen, kezdő írókat is díjazza, a „beérkezett” pedig hírnevéhez mértén fizeti.

A könyvkiadók verekednek a magyar regényért. Már törvénybe iktatták a magyar tudós társaság alapítását, amelynek egyik osztálya: írói. Az Akadémia pályázatokat tűz ki, a Kisfaludy Társaság minden számottevő író magához láncol, a tollasodó könyvkiadók: Landerer, Heckenast, Eggenberger, Hartleben, Geibel és Emich Gusztáv pedig egymással késhegyre menően versenyeznek.

— Segítsd, jutalmazd a magyar író! — ez a jelszó.

Az író boldogan látja fokozódó megbecsülését és igyekszik a kiadók és szerkesztők kedvében járni. Ir, ir szorgalmasan ir s legjobban örül, ha Heckenastnak dolgozhat. Heckenast először báró Jósikával szerződik, majd később Eötvössel és regényenként háromezer forintot fizet. De még kedvezőbb helyzetbe került Kuthy Lajos. „Polgári szövegének” minden ívéért ötven forintot verekedett ki. Óriási tiszteletdíjának hírére az írók Heckenast ajtaja előtt egymásnak adták a kilincset.

A novella és a vers jutalma

De jó fizetett Hartleben is. Csak furcsa egyéni mértékkel. Nagy Ignácot különösen favorizálta és kurta képeiért megegyezzen annyit adott, mint Vörösmarty eposzáiért. Geibel már fukarabban gazdálkodott. Pálffy Albert regényeit ezer pengőre taksálta, de a termékeny Kelemenfy már csak garasokat kapott. Geibel szűkmarkúsága érthető is. Egyszer nagyon ráfizetett a könyvkiadásra: Lauka Gusztáv „Dongóját” elkobozta a cenzura, mire mérgeiben nem vásárolt több magyar regényt... Emich Gusztáv azt se bánta, ha haszon nélkül fogynak a könyvei. Előtte hazafias szempontok lebegtek és megkérdézőse után az Akadémia is az eredeti regény ívét 16, míg a fordításokat ivenként: öt ezüst forinttal fizette. Az Akadémia ugyancsak díjazta a színműfordításokat. Az 1830-as években felvonásonként 4-5 ezüst pengőt kapott a fordító... A külföldi regények fordítását először a Kisfaludy-társaság kezdeményezte és a fordító tiszteletdíja ivenként öt pengőre rugott.

Az 1855-ös években négy szépirodalmi divatlap szerkesztőségi ajtaján kopogtatható az egykori író. Rothkrepf „Regélő és Honművészet”-e, Bajza, Schedel és Vörösmarty „Atheneum”-ja, Munkácsy „Rajzoló”-ja és Helmecey „Társalkodó”-ja között választhatott. Az „Atheneum”-ba többen tiszteletből is dolgoztak, de Kuthy novellájáért negyven, Gaál harminc, Nagy Ignác pedig huszonöt forint tiszteletdíjat kapott. Később Bajza, a tulajdonképeni kiadó, a Petőfi-verseket nyolc forinttal honorálta, míg ugyanekkor Lisznyainak és Laknernek négy forintot fizetett... Munkácsy „Rajzolatái”-nál ismeretlen a szabott honorárium. He pénz került, ezüst csörgött az író zsebében, de hat hét szűk esztendő járta, akkor az író is hosszú orral távozott. Rothkrepf egészen egyéni elveket vallott. Nagy nevektől nem vásárolt.

— Örülj író, költő, ha nyomtatásban látod a nevedet!

Korrektorának lakást, kosztot és mosást adott, de szerkesztőségi ajtaján nagy betűkkel volt olvasható:

— Honorárium nincs.

Lapját fiatal titánok írták. Ismeretlen nagyságok és így nem is pártolta a közönség. Hamar kimult munkatársaival együtt...

Helmecey „Társalkodójával” a szűkmarkúságot képviselte. Esményi árat fizetett. Novella, vers egybe ment. Három ezüst az ára. Viszed vagy hagyod? És az akkori író bizony ott is hagyta... Fix fizetést csak a segédszerkesztője kapott. Havonta huszonöt forintot. Később javult a segédszerkesztő helyzete. Nagy Ignácnak már negyven forint a bére. Ösztönzésére, hogy a „konkurrenciával” lépést tartsanak, egyik napról a másikra „ezüst szüret” várt az íróra.

Az írói tanácsok szájáról-szájra járt a hír.

— Nagy Ignác novelláért huszonnégy ezüstöt, versért tizenkettőt fizet.

Valóságos írói „invázió” indul a „Társalkodó” felé. Néhány hónapig állt a sarat, de aztán kimerült a kassza. Nagy Ignác példáján indul Szaniszló Ferenc, a „Religió” szerkesztője. Busásan fizetett. Csak katolikus tendenciájú novellát vásárolt, de azért a református Kuthy, ha tehetné, egymaga írta tele a lapot...

A régi divatlapok után jönnek hosszú sorban az újak. Már indul Garai „Regé-

lő”-je, Vahot Imre „Pesti Divatlapok”-ja már népszerű, jól indul Frankenburg „Életképek”-je és Petrisevich Horváth Lázár „Honderü”-je. A honoráriumot, a közben megszűnt „Atheneum” skálája szerint fizették. De Vahot Imre és Frankenburg már „minősít”. A népszerűség aránya a döntő és már itt a sztárrendszer. Garainál Tompa és Pálffy csillog. Vahotnál Petőfi és Gaál a márka, Frankenburg Petőfire, Pompéryre és Kelemenfyre esküszik, míg Horváth Lázár Vörösmartyval és Jámbor (Hiador) Pállal startol. Garai, hogy munkatársaiknak kedvezzen, a versekért arannyal fizet. Frankenburgnál huszas a vers ára, míg Horváth Lázár munkatársait a lap megjelenése után meg is vendégeli. Petőfi ezeknél a lapoknál indul. Az Atheneumtól a Pesti Divatlapokig nem nagy az út és innen csak egy ugrás az Életképek. Bajzához mindig ragaszkodott, halálával vált meg Vahottól és jól kijött Frankenburggal...

De általában csak csigalassúsággal javult az író helyzete. Rekordot döntött az az átlagíró, ha prózájával évi négyszáz forintnál többet keresett és a verselő sem vitte évi kétszáznál feljebb. Kivételek azonban akkor is akadtak. Kuthy „Pesti Rejtelmével” hatezer forintot keresett. A baj kutforrását már akkor is abban találták a szerkesztők, hogy légiónyira növekedett az írók száma. A szerkesztők előszobája mindig tömve volt. Bajza már-már el is zárkozott az íróktól. Borz utcai lakásából négy-öt napig ki sem mozdult — mint írja — mert az utcáson is lestek rá az írók.

De divatba jött az előleg is. Bajza csak Gaállal tett kivételt és nem egyszer Schedelnek és Vörösmartynek könyörgésébe került, míg egy-egy megszorult író némi kis pénzmaggal jött ki tőle. A honoráriumot rendszeresen a bírálat után (a benyújtástól néhány hétre) fizették. Bajza minden elébe került kéziratot elolvasott, de bele is javított, sőt a színi-bírálatoknál — ha úgy jött a sorja — csillag alatt külön véleményt jelentett be. Vörösmarty kéziratát azonban olvasás nélkül adta a nyomdába.

Intimitások az egykori szerkesztőségekből

Lauka meséli, hogy Vahot Imre egyszer honoráriumát „leebédelte” és máskor meg humoreszkjeiért dobozi tájékipát kapott. A „Honderü”-nél is megtörtént, hogy Horváth Lázár „aprópénz hiányában” munkatársait „kamat” fejében megvendégelte. A szerkesztők közül, különben ő járt egyedül kézirat és pénz után. Egyikkel sem tudott gazdálkodni. Egyik-másik lappéldánya tele ragyogó nevekkal, míg a másikat ismeretlen füzefapoéták írták tele. Így azután mindig baj volt lapjával, mire kibocsátotta az első magyar előfizetési felhívást és a legnagyobb nevű írókkal csalogatta az olvasókat... A képes „illusztrációt” Vahot Imre hozta divatba, de egy cseppet sem volt szerény. Az első képek között saját képét is látjuk.

Garai méterruddal és röffel a kezében mérte a novella és vers hosszát. Csak azután fizetett. Versért csak ritkán ultalt ki tiszteletdíjat, de márkás neveknek versért is aranyat fizetett. Nála már előfordult az is, hogy a vidéki író szívesen „fizetett”, ha versét nyomtatásban láthatta.

A politikai lapokkal a szépirodalom frontja is megélénkült.

„Kossuth Lapja”, a „Világ” és a „Figyelmező” már tucatnyi írónak adott kenyeret. Kossuth lapjánál az „ujdonász” először negyven, majd ötven forint bérrel szolgált, a külföldi rovat vezetője elsején negyven forintot vett fel, míg a korrektor harmincat. De honorálták a vidéki tudósítókat is. Négy forint járt érte...

Az első politikai napilapok már közöltek novellákat és verseket. Verseknél három, míg a novelláknál tíz forint volt az ára.

De azért csak panasz... panasz!...

Lauka Gusztáv írja: „A röpiratok husz-harminc forinton keltek, az albumok és almanachok után egy pár csizmát vehetett az ember, míg a naptárak honoráriumáért mindössze egy pohár sert és tormás virslit...”

— De itt ágál már a ponyva is, — mondja Lauka. — A komoly író a ponyva mellett nyáron csak fehér retket és télen, változatosságképpen, feketét ehett és lassan-lassan le is mondhat a halhatatlanságról.

Igy szomorkodtak és így éltek száz évvel ezelőtt az írók. A Muzsa már akkor is száraz kenyérkét adott.

Azóta sem süt sokkal melegebben a nap. Nagymihály Sándor